

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Берендєєвої Анастасії Ігорівни на
дисертаційне дослідження Процюка Едуарда Олександровича
на тему «Адміністративно-правові постслужбові антикорупційні
обмеження щодо функціонерів публічного сектору», поданого на
здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Становлення сучасної системи публічного управління в Україні супроводжується підвищеними вимогами до доброчесності та прозорості діяльності осіб, які здійснюють функції держави або місцевого самоврядування. Корупція, зокрема в її прихованих постслужбових формах, залишається одним із ключових чинників підриву громадської довіри до публічної влади, гальмує інституційний розвиток та негативно впливає на імплементацію європейських стандартів врядування. За умов воєнного стану, масштабної трансформації державних інституцій та адаптації законодавства до вимог Європейського Союзу потреба у реформуванні антикорупційної політики набуває особливої гостроти.

У контексті євроінтеграційного курсу Україна зобов'язана гармонізувати своє антикорупційне законодавство з рекомендаціями GRECO, OECD та вимогами Європейського Союзу. Ці акти прямо наголошують на необхідності впровадження ефективних постслужбових обмежень, що унеможливляють конфлікт інтересів і приватизацію публічних ресурсів через особисті зв'язки. Саме тому формування сучасної, науково обґрунтованої системи адміністративно-правового регулювання в цій сфері є стратегічною умовою для посилення державної антикорупційної політики.

Водночас у науковій літературі постслужбові антикорупційні обмеження досліджені фрагментарно, переважно в контексті загального інституту запобігання корупції. Практично відсутні комплексні роботи,

присвячені адміністративно-правовим механізмам їх встановлення, реалізації та контролю. Не досліджено особливості застосування таких обмежень до різних категорій функціонерів публічного сектору, не сформовано єдину доктрину їх юридичної природи та місця в системі антикорупційних інструментів. Це формує істотну наукову прогалину та визначає потребу в теоретичному узагальненні й розробці практично орієнтованих рекомендацій.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження Процюка Едуарда Олександровича зумовлена поєднанням суспільного запиту на доброчесність публічної влади, міжнародних зобов'язань України у сфері антикорупційної політики, необхідністю адаптації національного законодавства до сучасних стандартів врядування та наявністю значних теоретичних і практичних прогалин у регулюванні постслужбових антикорупційних обмежень. Комплексне дослідження цих питань є важливим для формування цілісної та дієвої системи запобігання корупції, підвищення ефективності публічного управління й зміцнення довіри громадян до державних інституцій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020); робота відповідає Національній стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 21 119/2021); Пріоритетним напрямом розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності (відповідно до Закону України від 12 січня 2023 року N 2859ІХ зі змінами); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), а також в межах науково-дослідних робіт Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0123U103538), інституту права та

безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ «Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні» (реєстраційний номер 0123U103716) та кафедри адміністративно-правових дисциплін інститут права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ: «Забезпечення адміністративно-правовими засобами прав і свобод людини і громадянина в Україні» (державний реєстраційний номер 0125U001209).

Мета дисертаційної роботи полягає у встановлення якісних характеристик постслужбових антикорупційних обмежень щодо функціонерів публічного сектору, а також виокремлення особливостей їх адміністративно-правового впорядкування.

Завдання дисертаційного дослідження сформульовані коректно та в повному обсязі відображають логіку наукового пошуку, що необхідна для розкриття заявленої теми. Кожне завдання структуровано таким чином, щоб забезпечити послідовний перехід від теоретико-методологічних положень до аналізу чинного адміністративно-правового регулювання та вироблення практичних рекомендацій. Вони адекватно деталізують основні напрями наукового опрацювання проблематики постслужбових антикорупційних обмежень, спрямовані на з'ясування їх юридичної природи, змісту, механізмів реалізації, прогалин та шляхів удосконалення законодавства. Саме така структура завдань забезпечує можливість комплексного вивчення теми та дозволяє гарантувати досягнення поставленої у роботі мети.

Об'єкт і предмет дослідження визначені чітко, коректно та відповідають вимогам до наукової роботи дисертаційного рівня. Об'єкт окреслює широку сферу суспільних відносин, у межах яких здійснюється застосування антикорупційних постслужбових обмежень щодо функціонерів публічного сектору, що забезпечує необхідне теоретичне підґрунтя для дослідження. Предмет дослідження сформульовано більш сфокусовано та охоплює конкретні адміністративно-правові механізми, інструменти, обмеження та процедури, що дозволяє автору зосередитися на вузлових

питаннях правозастосування й нормативного регулювання. Таке співвідношення об'єкта і предмета забезпечує методологічну точність, повноту та логічну завершеність дослідження, водночас створюючи підґрунтя для формування науково нових висновків і обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства..

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечені надійною методологічною основою та системним підходом автора до дослідження. Автор демонструє послідовне застосування комплексу сучасних методів наукового пізнання, що дозволило отримати результати, які відзначаються логічною узгодженістю та концептуальною стійкістю. Такий підхід забезпечив глибоке та всебічне дослідження заявленої проблематики, а також мінімізував можливість суб'єктивної інтерпретації фактів.

Особливу роль у підтвердженні наукової достовірності відіграє широке й різнопланове джерельне підґрунтя. Автор дослідив значний масив наукових праць, нормативно-правових актів, міжнародних документів і практичних матеріалів, не обмежуючись лише галузевими напрацюваннями юридичної науки. Такий підхід дозволив не лише розширити теоретичний контекст дослідження, але й сформувати комплексне бачення досліджуваних явищ, спираючись на різні наукові школи та концепції. Автор коректно співвідносить теоретичні положення з реальними тенденціями правозастосування, що робить запропоновані рекомендації не лише теоретично обґрунтованими, а й практично значущими.

Емпіричну основу дисертації формують різнопланові інформаційно-довідкові матеріали, рішення судових інстанцій та офіційні роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції. Використання цих джерел забезпечує не лише практичну орієнтованість дослідження, а й дозволяє відтворити реальний стан правозастосування постслужбових антикорупційних обмежень щодо функціонерів публічного сектору.

Залучення такого кола емпіричних джерел суттєво підвищує доказовість і прикладну цінність дисертації.

Узагальнення судової практики та офіційних позицій НАЗК дозволило автору не лише підтвердити теоретичні положення, а й сформулювати обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення правозастосування та уточнення окремих норм законодавства. Таким чином, емпірична база роботи є достатньою, різноманітною й релевантною, що гарантує високий рівень достовірності наукових висновків та практичних пропозицій.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що автор одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексно дослідив постслужбові антикорупційні обмеження, запропонувавши низку положень, які раніше не отримували належного теоретичного опрацювання. В роботі обґрунтовано доцільність використання самого терміну «постслужбові антикорупційні обмеження» як точнішого й логічно вмотивованого, що дозволяє чіткіше відмежувати цю групу заборон від інших інструментів антикорупційної політики. Автор також переконливо доводить специфічність таких обмежень та їх місце в антикорупційному механізмі, пропонуючи нові підходи до тлумачення інформації, пов'язаної зі службовою діяльністю, та меж заборони представництва.

Помітним є й удосконалення підходів до класифікації постслужбових обмежень, уточнення їх критеріїв, характеристика заборонених правочинів у сфері підприємництва, а також розмежування понять «службова інформація» і «інформація, пов'язана зі службовою діяльністю». Автор детально окреслив межі заборони представництва, зокрема випадки її поширення та виключення, а також звернув увагу на помилки в практиці НАЗК щодо надмірного розширення сфери цієї заборони.

Важливо, що новизна дисертації не зводиться лише до теоретичних уточнень. Автор сформулював низку практично значущих і конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Серед них — зміни до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні

правопорушення, а також обґрунтування необхідності прийняття окремого нормативно-правового акта, який би чітко регламентував порядок застосування постслужбових антикорупційних обмежень. Запропоновані рекомендації відзначаються системністю, логічністю та реальним потенціалом для впровадження, що суттєво підсилює практичну цінність отриманих результатів.

Повнота оприлюднення основних положень дисертації в публікаціях та особистий внесок автора в отримання наукових результатів.

Основні положення, висновки, пропозиції, які висвітлені у дисертаційному дослідженні, знайшли відображення в 8 публікаціях, із них: 4 статті опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку. Положення дослідження обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах: «Актуальні питання запобігання корупції: міжнародний та національний досвід (м. Одеса, 16 грудня 2022 р.), «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 29 березня 2024 р.), «Протидія організованих злочинності і корупції в умовах збройного конфлікту: досвід та перспективи» з нагоди 5річчя створення департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України» (Дніпро, 4 жовтня 2024 р.), «Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів (Київ, 6 лютого 2025 р.).

Результати дисертації, які виносяться на захист, отримані автором особисто. Розв'язання завдань дисертаційного дослідження здійснено самостійно.

Наукове та практичне значення отриманих результатів, представлених у роботі. Сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, узагальнення, висновки та пропозиції мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення для науки адміністративного права та запобігання корупції, а також функціонування суб'єктів, на яких

поширюється дія антикорупційного законодавства. Результати дослідження можуть бути корисними для:

науково-дослідної сфери – при подальшому доктринальному аналізі проблематики застосовування антикорупційних обмежень та заборон в цілому та постслужбових антикорупційних обмежень, зокрема (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.07.2025 р.);

правотворчої діяльності – при наданні пропозицій з удосконалення положень Закону України «Про запобігання корупції», Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також інших нормативно-правових актів, положення яких певним чином стосуються застосування антикорупційних обмежень та заборон; правозастосовної діяльності – при належному втіленні у правову дійсність антикорупційних обмежень, що застосовуються до колишніх функціонерів публічного сектору;

навчального процесу – при підготовці монографій, підручників та посібників з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Запобігання корупції» та при їх викладанні (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Одеського державного університету внутрішніх справ від 25.06.2025 р.).

Оцінка змісту, структури дисертації, мови та стилю викладання.

Аналіз структури дисертаційного дослідження свідчить про те, що його змістовні елементи узгоджені між собою та логічно співвіднесені з поставленою метою, сформульованими завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Робота має традиційну для наукових праць такого рівня побудову: вступ, три розділи з вісьмома підрозділами, висновки, список використаних джерел і додатки, що забезпечує її цілісність і структурну завершеність.

Загальний рівень наукового опрацювання дозволяє дати позитивну оцінку змісту дисертації та стверджувати, що автор у повному обсязі

реалізував поставлену дослідницьку мету. Оформлення роботи відповідає чинним нормативним вимогам і стандартам щодо дисертаційних досліджень.

Текст дисертації написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Робота позбавлена технічних помилок, а виклад основних положень, висновків і запропонованих рекомендацій вирізняється аргументованістю, логічною послідовністю та завершеністю.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Автор визначає особливості постслужбових антикорупційних обмежень (1.2. «Системна належність, видова структура і галузево статусна специфіка постслужбових антикорупційних обмежень щодо функціонерів публічної служби») та наголошує на їх специфічному предметному змісті. Однак це твердження виглядає недостатньо обґрунтованим, оскільки предметна специфіка таких обмежень загалом є очевидною й у значній мірі співвідноситься з підходами, прийнятими на міжнародному рівні. Тому потребує додаткових пояснень, у чому саме полягає унікальність предметного змісту цих обмежень у вітчизняному законодавстві.

2. У роботі стверджується, що постслужбові антикорупційні обмеження можуть розглядатися як субінститут у межах адміністративно-правового інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стор. 42). Одночасно зазначається тенденція до поступової інтеграції та систематизації антикорупційних норм, що потенційно може зумовити формування окремої комплексної галузі — антикорупційного права. Такий підхід видається суперечливим і потребує додаткового обґрунтування. У зв'язку з цим виникає питання: які саме критерії та аргументи дозволяють одночасно стверджувати про належність постслужбових обмежень до субінституту адміністративного права та водночас — про реальність виокремлення антикорупційного права як самостійної галузі?

Однак, ці недоліки, мають дискусійний характер і не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертаційне дослідження Процюка Едуарда Олександровича на тему «Адміністративно-правові постслужбові антикорупційні обмеження щодо функціонерів публічного сектору є самостійною, завершеною науковою працею, у якій автору вдалося розв’язати важливу наукову проблему — визначити правову природу, зміст, межі та механізми реалізації постслужбових антикорупційних обмежень, а також обґрунтувати шляхи вдосконалення їх адміністративно-правового регулювання. Отримані результати вирізняються науковою новизною, логічною цілісністю та практичною значущістю, що підтверджує завершений характер дослідження та його відповідність вимогам до дисертаційних робіт. Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Процюк Едуард Олександрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
доцент**

Анастасія БЕРЕНДЄЄВА